ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
АРСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

площадь Советская, д.12, г.Арск, 422000

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

Совет мәйданы, 12 нче йорт, Арча шәһәре, 422000

Тел. (84366)3-00-44, факс (84366)3-11-44. E-mail: archa@tatar.ru. www.arsk.tatarstan.ru

КАРАР

«24» декабрь 2020 ел **№ 1058**

«2021-2025 елларга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районында мәдәниятне үстерү» муниципаль программасын раслау турында

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон (09.11.2020 редакциясендә), 1998 елның 3 июлендәге 1705 номерлы «Мәдәният турында» Татарстан Республикасы Законы (2019 елның 29 апреле үзгәрешләре белән), Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «2014 - 2025 елларга Татарстан Республикасы мәдәниятен үстерү» дәүләт программасын раслау турында» 2013 елның 16 декабрендәге 997 номерлы карары (2020 елның 29 августына үзгәрешләр белән) нигезендә Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты КАРАР БИРӘ:

1. «2021-2025 елларга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районында мәдәниятне үстерү» муниципаль программасын (алга таба - Программа) расларга.
2. Муниципаль заказчы –Программаның координаторы итеп Арча муниципаль районы Башкарма комитетын билгеләргә.
3. «Арча муниципаль районының финанс-бюджет палатасы» МКУнә Программа чараларын финанслауны тәэмин итәргә.
4. «2017-2021 елларга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районында мәдәниятне үстерү» муниципаль программасын раслау турында» Арча муниципаль районы башкарма комитетының 2017 елның 10 февралендәге 178 номерлы карарын үз көчен югалткан дип танырга.
5. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында бастырып чыгарырга (http://pravo.tatarstan.ru) һәм Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы рәсми сайтында урнаштыру юлы белән халыкка җиткерергә (http://arsk.tatarstan.ru).
6. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Башкарма комитет җитәкчесе урынбасары А.Т.Мөхәммәтшинага йөкләргә.

Башкарма комитет җитәкчесе Р.Р. Мөхәрәмов

Арча муниципаль районы
башкарма комитетының
24 декабрь 2020 ел, № 1058
карары белән расланган

«2021 - 2025 елларга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районында мәдәниятне үстерү»
МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ

ПРОГРАММАНЫҢ ПАСПОРТЫ

Программаның исеме	«2021-2025 елларга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районында мәдәниятне үстерү» муниципаль программасы (алга таба - Программа)
Программаны эшләү өчен нигез	Программа Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Арча муниципаль районы Уставы, норматив хокукый актлар, Арча муниципаль районы башкарма комитетының “Мәдәният идарәсе” МУ Нигезләмәсе нигезендә эшләнде
Муниципаль заказчы - Программаның координаторы	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты
Программаны төп эшләүчеләр	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитетының «Мәдәният идарәсе» муниципаль учреждениесе
Программаның төп чараларын башкаручылар	Арча муниципаль районы башкарма комитеты, «Мәдәният идарәсе» МУ, «Арча район мәдәният йорты» МБУ, «Казан арты» Арча тарих-этнография музее» МБУ, «Арча үзәкләштерелгән китапханә системасы» МБУ, «Арча балалар сәнгать мәктәбе» өстәмә белем бирү МББУ
Программаның максатлары	Арча муниципаль районында яшәүчеләрнең мәдәният һәм сәнгать өлкәсендә агымдагы ихтыяҗларын канәгатьләндерү һәм яңаларын булдыру, мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренең район халкы һәм кунаклары өчен җәлеп итүчәнлеген арттыру

Программаның бурычлары	1. Җәмгыять үсешенең иң мөһим ресурсы буларак, алар тарафыннан социаль-мәдәни функцияләр башкару өчен музейларны комплекслы үстерү. 2. Гражданнарга мәгълүматтан һәм белемнәрдән ирекле файдалануга конституциячел хокукларны гамәлгә ашыруны тәэмин итәрлек китапханәләрдә хезмәт күрсәтү системасын үстерү, шулай ук китапханәләрдә саклана торган милли-мәдәни мирасны саклап калу. 3. Мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү, милли- мәдәни традицияләрне, үзешчән сәнгатьне һәм халык иҗатын саклап калу һәм үстерү. 4. Регионара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү өчен шартлар тудыру, дәүләт сәясәтен гамәлгә ашыруны һәм мәдәният һәм сәнгать өлкәсендәге мөнәсәбәтләрне җайга салуны тәэмин итү. 5. Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын аларның мәдәни тәңгәлләштерү һәм этномәдәни үсеше факторы буларак популярлаштыру һәм халык иҗатына ярдәм итү, аларны саклап калу, торгызу. 6. Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм мәдәни мирас объектларыннан файдаланунының нәтиҗәлелелелеген тәэмин итү. 7. Бу юнәлештә эшне кызыксындыру максатларында, шул исәптән авыл җирлегендә социаль-мәдәни проектларны гамәлгә ашыру буенча мәдәният өлкәсендә ихтыярый (волонтерлыкка) ярдәм итү өчен шартлар тудыру.
Гамәлгә ашыру сроклары	2021 - 2025 еллар
Ярдәмче программалар	1. «2021 - 2025 елларга музей эшен үстерү, мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау, алардан файдалану, популярлаштыру» 2. «2021 - 2025 елларга китапханә эшен үстерү» 3. «2021 - 2025 елларга мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү, халык иҗатына ярдәм итү, Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклап калу, торгызу һәм популярлаштыру» 4. «2021 - 2025 елларга төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү»

Программаны финанслау күләмнәре	2021-2025 елларга Программаны финанслау күләме 571311,25 мең сум тәшкил итә, шул исәптән: 2021 ел - 113 747,5 мең сум 2022 ел - 114 720,9 мең сум 2023 ел - 114 280,95 мең сум 2024 ел - 114 280,95 мең сум 2025 ел - 114 280,95 мең сум Искәрмә: Программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерында һәм тиешле дәрәҗәдәге бюджетлар булдыруны исәпкә алып, ел саен төзәтмәләр кертелергә тиеш, шулай ук чараларны финанслауга федераль һәм республика бюджетыннан акчалар бүленергә тиеш.
Программа максатларын һәм бурычларын гамәлгә ашыруның көтелгән ахыргы нәтиҗәләре (нәтиҗәләрне бәяләү индикаторлары), аның бюджет нәтиҗәлелеге	Программа чараларын гамәлгә ашыру 2025 елга түбәндәгеләрне арттыруга ирешергә мөмкинлек бирәчәк: реставрацияләүне таләп итә торган предметлар саныннан төп фондның реставрацияләнгән әйберләре өлешләре, дәүләт исәбенә һәм саклауга куелган музейларның төп фонды предметлары санын ел башына караганда ел ахырына 120 процентка кадәр; янгыннан саклау системалары белән җиһазланган музей мәйданнары өлешен 100 процентка кадәр; төп фонд предметларының гомуми санына карата музей предметларын актив күрсәтүдә җәлеп ителгәннәрнең чагыштырма санын 7,5 процентка кадәр; узган елга карата хисап чорында музейларга йөрү өлешен 105,5 процентка кадәр; узган елга карата хисап чорында гражданнарның социаль якланмаган төркемнәренең һәм мөмкинлекләре чикләнгән затларның музейларга йөрү санын 70 процентка кадәр; узган елга карата хисап чорында ачылган үз фондлары күргәзмәләре санын 75 процентка кадәр; электрон каталогка кертелгән музей предметлары санын музей предметларының гомуми санына карата 30 процентка кадәр; хезмәткәрләрнең гомуми санына карата компьютерлаштырылган эш урыннары саны 62 процентка кадәр; район халкының 80 процентына китапханә хезмәте күрсәтү; гомуми кулланылыштагы китапханәләр фондына

	килгән яңа басмалар өлешен 3 процентка кадәр; узган ел белән чагыштырганда цифрлаштырылган басмалар санын ел саен 20 процентка; язылган үзәкләштерелгән басмалар исемнәре санын 10 берәмлеккә кадәр; китапханәләрнең җыелма электрон каталогында библиографик язмалар санын 120 мең берәмлеккә кадәр; компьютер җиһазлары һәм Интернет челтәренә керү мөмкинлеге булган һәркем файдалана алырлык китапханәләр өлешен 100 процентка кадәр; төп чор белән чагыштырганда виртуаль керүдә электрон басмалар санын 70 процентка кадәр; заманча китапханә җиһазлары белән тәэмин ителгән китапханәләр өлешен 70 процентка кадәр; төзелгән модель китапханәләр санын 3 берәмлеккә җиткерү; ел саен уздырылган муниципаль китапханә чаралары санын кимендә 2 берәмлеккә; грантлар буенча ел саен гамәлгә ашырылган китапханә проектлары санын кимендә 2 берәмлеккә; тармак белгечләренең гомуми саныннан ел дәвамында квалификацияне күтәргән белгечләр өлешен 10 процентка кадәр; стационар мәйданчыкларда залларның уртача тулылыгын 90 процентка кадәр; конкурсларда, төрле дәрәҗәдәге фестивальләрдә катнашучылар санын; клуб берләшмәләрендә катнашучылар алган дипломнар санын; программалы массакүләм һәм мәдәни-ял чараларында катнашучыларның өлешен; үзешчән сәнгать берләшмәләре һәм аларда катнашучылар санын; түләүле нигездәге чаралар; район халыкларының этномәдәни үзенчәлеген саклауга юнәлдерелгән мәдәни акцияләр һәм программалар санын; дәүләт органнары, мәдәни-агарту учреждениеләре, милли-мәдәни берләшмәләр, шулай ук аерым гражданнар белән уртак проектлар санын 10 проектка кадәр; Россия төбәкләрендә кимендә татар халкының 2 «Сабантуй» бәйрәмен үткәрү; Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан

	мәдәни мирас объектларының гомуми санынннан канәгатьләнерлек хәлдә булган мәдәни мирас объектлары өлешен.
Программаның үтәлешен тикшереп торуны оештыру системасы	Арча муниципаль районы Советы; Арча муниципаль районы башкарма комитеты

Программаны гамәлгә ашыру өлкәсенә гомуми характеристика, шул исәптән программа хәл итүгә юнәлдерелгән проблемалар

Хәзерге вакытта Арча муниципаль районында 4 төр муниципаль бюджет мәдәният һәм сәнгать учреждениесе эшли. Арча муниципаль районы мәдәният объектларының гомуми челтәре үз эченә 2 филиалы булган 1 музей, 57 һәркем файдалана алырлык китапханә, 75 мәдәни-ял итү тибындагы учреждение, 1 өстәмә белем бирү учреждениесен ала.

Тармакта эшләүчеләрнең гомуми саны 406 кеше, шул исәптән белгечләр - 276. Югары белемле белгечләр - 156 кеше, бу белгечләрнең гомуми санының 57 % ы; урта һөнәри белем белән - 72 кеше (25 %); урта белем белән - 48 кеше (18 %). 2019 ел нәтиҗәләре буенча район мәдәният учреждениеләрендә уртача айлык хезмәт хакы 27706,34 сум тәшкил итә (ХЭСтан башка).

Матди-техник базаны үстерүгә, тармак объектларын төзүгә һәм реконструкцияләүгә, мәдәният учреждениеләре җиһазларын комплекслы мәгълүматлаштыруга һәм модернизацияләүгә күп акча тотыла.

2012 елдан башлап республикада «Авыл клублары» республика программасы гамәлгә ашырыла, аның кысаларында Арча муниципаль районында 7 яңа күпфункцияле үзәк (Х.Такташ урамында - 2012 ел, Сикертән, Симетбаш авылларында- 2013 ел, Пөшәнгәр авылы - 2014 ел, Иске Иябаш авылы - 2015 ел, Орнашбаш авылы - 2016 ел, Мөндеш авылы - 2020 ел), авыл мәдәният йортлары һәм клублар (Сарай-Чокырча авылы - 2017 ел, Урта Бирәзә авылы, Түбән Оры - 2018 ел) төзелде.

Республикада шулай ук клуб учреждениеләрен капиталь ремонтлау программасы да гамәлдә. Әлеге программа кысаларында Наласа авыл мәдәният йорты - 2015 елда, Ташкичү авыл мәдәният йорты – 2016 елда, Утар Аты авыл мәдәният йорты - 2017 елда, Иске Чүриле авыл мәдәният йорты - 2019 елда, Сәрдәбаш авыл клубы - 2020 елда төзекләндерелде.

Ел саен, матди-техник базаны ныгыту максатыннан, клуб учреждениеләренә агымдагы ремонт ясала, техник чаралар һәм җиһазлар, тавыш һәм яктылык аппаратурасы, сәхнә киемнәре, музыка кораллары һәм башкалар сатып алына. Мәдәни-ял итү учреждениеләрен (алга таба - КДУ) төзекләндерү, яшелләндерү һәм сәнгати бизәү эшләре алып барыла.

2019 елда клуб учреждениеләре 551562 кеше катнашында 12058 мәдәни-массакүләм чара үткәргән, уртача бер клуб оешмасы елына 154 чара уздыра. Түләүле нигездә 960 мәдәни-массакүләм чара үткәрелгән (дискотекалар, концертлар, спектакльләр), шул исәптән авыл җирлегендә - 815 чара,

тамашачылар саны - 75500 кеше.

Клуб учреждениеләрендә 553 мәдәни-ял итү оешмасы эшли, аларда 6861 кеше катнаша, шул исәптән 222се – 14 яшькә кадәрге балалар өчен, 2664 кеше катнаша. Халыкны җәлеп итү - 13 %.

Иҗади коллективлар: «Арча егетләре», «Ләйсән», «Русская песня», «Арча таңнары», «Яшь йөрәкләр» халык вокаль ансамбльләре, «Шишор» мари фольклор ансамбле, «Арча бизәкләре» халык уен кораллары ансамбле, «Җидегән чишмә», «Сәяра», «Нур», «Сердәш» халык театрлары, «Чордашлар», «Өммегөлсем» халык фольклор коллективлары, Арча балалар сәнгать мәктәбенең балалар иҗат коллективлары эшчәнлеген уңышлы дәвам итәләр.

Ел саен шәһәр һәм район халкы өчен 30га якын зур мәдәни-массакүләм чара, фестиваль һәм конкурслар үткәрелә: «Театр яктылыкка, нурга илтә" театр коллективлары фестивале, "Хәтер чылбыры" фольклор коллективлары фестивале, Бөек Ватан сугышында Җиңүгә багышланган "Буыннар хәтере" фестиваль-конкурсы, мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр өчен "Мөмкинлекләре чикле, сәләтләре чиксез" иҗат фестивале, районның эшче яшьләре иҗаты фестивале, иҗади концерт программалары конкурслары, урам бәйрәмнәре, КВН уеннары конкурслары, район предприятиеләре, оешмалары, учреждениеләре, авыл хуҗалыгы берләшмәләре һәм авыл җирлекләре көннәре кысаларында ТОСлар һәм ТСЖлар арасында урам ярышлары, «Созвездие-Йолдызлык" эстрада сәнгатенең район яшьләр фестивале, "Арча ягы- данлы Тукай ягы» Республика балалар иҗаты конкурсы, «Сөлге чигәм» район чигү бәйгесе, авыл клублары өчен «Төп йорт килене» район конкурсы, әдәбият һәм сәнгать өлкәсендә Габдулла Тукай район конкурсы, шигърият бәйрәме, Җиңү көне, Балаларны яклау көне, Шәһәр көне, Россия көне, Татарстан Республикасы көне, “Арча кичләре» халык бәйрәмнәре, Сабантуй, Нәүрүз, Сөмбелә, Ватанны саклаучылар көне, Халыкара хатын-кызлар көне, Әниләр көне, Эчке эшләр органнары хезмәткәрләре көне, призывниклар, өлкәннәр, инвалидлар көне, Яңа ел бәйрәмнәре, Арча һәм Казан шәһәрләрендәге авыл хуҗалыгы ярминкәләрендә концерт программалары, фотокүргәзмәләр һәм башка чаралар. Балалар өчен профессиональ коллективлар һәм башкаручылар чыгышларын, цирк тамашаларын оештыруга, мәдәният йорты сәхнәсендә балалар һәм өлкәннәр өчен спектакльләр куюга зур игътибар бирелә. 2019 елда шундый 80 нән артык чара оештырылды.

2019 ел нәтиҗәләре буенча музей фондларында предметларның гомуми саны 16480 берәмлек тәшкил итә, шул исәптән төп фонд предметлары - 12784 берәмлек, фәнни-ярдәмче фонд предметлары - 3788 берәмлек. 2019 елда музей фондлары 301 предметка артты (72 берәмлеккә фотографияләр коллекциясе, техника предметлары 15 берәмлеккә, 46 берәмлеккә басма продукция предметлары, 95 берәмлеккә көнкүреш предметлары, 54 берәмлеккә).

Хисап чорында 637 экскурсия үткәрелде, 10776 кеше килде, музейдан тыш экспонатларны 39219 кеше карады. Массакүләм чаралар саны - 114, аларда 8907 кеше катнашты. 49 күргәзмә оештырылды, шул исәптән үз фондларыннан - 6, музей базасында башка фондларны җәлеп итеп бер күргәзмә. Музейдан тыш 4 күргәзмә үткәрелде. Музейлар “Арча хәбәрләре” редакциясе, “Шәһри

Казан”, “Татарстан яшьләре” газеталары (17 басма), “АРЧА” телерадиокомпаниясе (42 радиотапшыру), “Безнең мирас” журналы белән тыгыз хезмәттәшлек итә. Музейның https://archamuzei.ru/ сайты бар.

2019 елда китапханәләр хезмәтеннән 38506 укучы файдаланды, аларга 881074 китап бирелде. Китапханәгә 467133 кеше килде. Китап фонды 466711 данәдән гыйбарәт, 12397 данә яңа басма килде. Арча үзәк китапханә китапханәчеләре 96689 кеше катнашында 2272 массакүләм чара үткәрде. Укучыларның юбилярлар тормышы һәм иҗаты белән кызыксынуын үстерүгә, иҗади очрашуларга, китап күргәзмәләренең төрле формаларына юнәлтелгән чаралар оештырылды: күргәзмә-хәтер, юбилей күргәзмәләре, истәлекләр, хатирәләр, электрон презентацияләр. Экологик тәрбия, туган якны өйрәнү, сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау, хәрби-патриотик тәрбия, хокукый агарту, өлкәннәргә һәм мөмкинлекләре чикләнгән кешеләргә мәгълүмат алу өчен максималь мөмкинлекләр бирү буенча актив эш алып барылды. Китапханәләрдә укучылар Интернет челтәре хезмәтләреннән түләүсез файдалану мөмкинлегенә ия. Китапханәнең үз сайты бар: https://kitap.tatar.ru/ru/participants/branches/42217083/.

Социологик тикшеренүләр мәгълүматлары буенча, мәдәният учреждениеләренең гамәлдәге челтәре халык ихтыяҗларын тулысынча канәгатьләндерми. Халык бәяләвендә тиешенчә тәэмин ителмәү беренче чиратта түбәндәге проблемалар белән бәйле:

мәдәният учреждениеләре күрсәтә торган хезмәтләр күләме һәм төрләре гражданнарның ихтыяҗларына, өстенлек бирүләренә, көткәннәргә тулы күләмдә туры килми;

мәдәният учреждениеләренең ял итү һәм иҗади эшчәнлек, белем алу һәм үзлегеңнән белем алу, чаралар уздыру, һәвәскәр берләшмәләр эшчәнлеге өчен заманча югары технологияле җиһазлар белән, шулай ук халыкның төрле категорияләре, шул исәптән аз хәрәкәтләнүчән кешеләр һәм башка тормыш эшчәнлеге өчен мәдәният учреждениеләреннән файдалану мөмкинлеген тәэмин итү чаралары белән җитәрлек дәрәҗәдә җиһазландырылмавы;

фестивальләр һәм сәнгатьнең башка жанрларында программалар (музыкаль, театр), концерт-филармония һәм күргәзмә уздыру өчен югары дәрәҗәдәге эре заманча комплексларга кытлык, концерт һәм башка сәнгать коллективлары өчен база сыйфатында файдаланмау.

Мәдәният өлкәсендәге проблемаларны бетерү механизмы

Проблеманың эчтәлеге	Бетерү механизмы
Мәдәни-ял итү тәкъдимнәре гражданнарның барлык мөрәҗәгатьләре диапазонын капламый	Мәдәни-ял итү эшчәнлеге өлкәсенә эшнең яңа формаларын һәм ысулларын кертү
Мәдәният учреждениеләренең матди-техник базасының җитәрлек	Матди-техник базаны ныгыту һәм тармакны мәгълүматлаштыру,

дәрәҗәдә үсмәве	җиһазларны модернизацияләү, бюджеттан тыш акчалар, дәүләтнеке булмаган структураларны җәлеп итү, грант эшчәнлеге
Инвалидлар, мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен мәдәният учреждениеләренең җитәрлек дәрәҗәдә булмавы	Мәдәният учреждениеләрен махсус техника белән тәэмин итү, инвалидларга һәм башка аз хәрәкәтләнүче гражданнарга читтән торып хезмәт күрсәтү өчен җайлаштыру
Инновацион мәдәни проектларны эшләү һәм гамәлгә кертү зарурлыгы	Инновацион проектларга, иҗади остаханәләргә грант ярдәме
Югары иҗади звено квалификацияле кадрлар җитмәү; кинотармакның матди-техник базасын һәм киноҗитештерүгә дәүләт ярдәме җитәрлек дәрәҗәдә булмау	Стационар кинокүрсәтү өчен шартлары булмаган торак пунктларга хезмәт күрсәтү өчен заманча проекция стандартының видеопроекция аппаратурасы булган киновидеохәрәкәт эшчәнлеген гамәлгә ашыру

Программа куйган максатларга ирешүдә каршылыкларның йогынтысын азайту максатыннан, аларны җайга салу һәм идарә итү чаралары

Программаны гамәлгә ашырганда каршылыкларга анализ ясауны муниципаль заказчы - Программаның координаторы - Арча муниципаль районы башкарма комитеты башкара.

Иң җитди каршылыкка ярдәмче программаларны гамәлгә ашырганда финанс һәм административ каршылыкларны кертергә мөмкин. Финанс каршылыгы Программа буенча кабул ителгән финанс йөкләмәләрен тулы күләмдә үтәмәүдән гыйбарәт. Программа чараларының финанс күрсәткечләренә һәм ирешелгән нәтиҗәләргә бәйле рәвештә күрсәткечләргә ел саен төзәтмәләр кертү финанс каршылыгын бетерүнең махсус ысулы булып тора. Программа чараларын финанслап җиткермәү каршылыгын киметү Арча муниципаль районы бюджетыннан мәдәният, социаль партнерлык өлкәсендә инновацион проектларның инвестицияләр җәлеп итүчәнлеге механизмнарын булдыру юлы белән гамәлгә ашырыла. Административ каршылык Программаның нәтиҗәле булмавы белән бәйле, ул ярдәмче программаларның максатларын һәм бурычларын үтәмәүгә китерергә мөмкин. Административ каршылыкны бетерү ысуллары түбәндәгеләр:

Программа чараларының үтәлешен тикшереп тору һәм Программаны гамәлгә ашыруда агымдагы идарә механизмын камилләштерү;

Программаны гамәлгә ашыруның еллык планнарын формалаштыру;

Программаның күрсәткечләрен (индикаторларын) үтәүгә өзлексез мониторинг ясау;

Программаны гамәлгә ашыру барышы турында халыкка мәгълүмат җиткерү һәм бастырылган мәгълүматның ачыклыгы.

Каршылыклар белән идарә итү чараларын кабул итү Программаны гамәлгә ашыруны мониторинглау һәм аның нәтиҗәлелеген һәм күрсәткечләрен бәяләү нигезендә муниципаль заказчы - Программаның координаторы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Программаның төп максатлары, бурычлары, ахыргы нәтиҗәләре һәм аны гамәлгә ашыру сроклары

Программаның максаты Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 16 декабрендәге 997 номерлы карары белән расланган «2014 - 2025 елларга Татарстан Республикасы мәдәниятен үстерү» дәүләт программасы (2020 елның 29 августына үзгәрешләр белән) белән билгеләнгән Татарстан Республикасы дәүләт мәдәни сәясәте өстенлекләренә нигезләнгән.

Арча муниципаль районын социаль-икътисадый үстерү максатыннан, мәдәният һәм сәнгать өлкәсен тотрыклы үстерү өчен тиешле шартлар тудыру белән беррәттән, әлеге Программаның стратегик максаты -Арча муниципаль районында яшәүчеләрнең мәдәният һәм сәнгать өлкәсендә агымдагы ихтыяҗларын канәгатьләндерү һәм формалаштыру, район халкын һәм кунакларны мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренә җәлеп итүчәнлекне арттыру. Бу максатка ирешү өчен системалы характердагы кайбер бурычларны хәл итәргә кирәк, шул исәптән:

җәмгыять үсешенең иң мөһим ресурсы буларак, алар тарафыннан социаль-мәдәни функцияләр башкару өчен музейларны комплекслы үстерү;

гражданнарга аларның мәгълүматтан һәм белемнәрдән ирекле файдалануга конституциячел хокукларын гамәлгә ашыруны тәэмин итәрлек китапханәләр хезмәте күрсәтү системасын үстерү, шулай ук китапханәләрдә саклана торган милли мәдәни мирасны саклау;

мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү, милли -мәдәни традицияләрне, үзешчән сәнгатьне һәм халык иҗатын саклау һәм үстерү;

Арча муниципаль районында кинематография, прокат һәм кинофильмнар күрсәтү өчен тиешле шартлар тудыру;

Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау, торгызу һәм популярлаштыру;

Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм алардан нәтиҗәле файдалануны тәэмин итү;

төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү өчен шартлар тудыру;

тармак учреждениеләрен квалификацияле персонал белән тәэмин итү өчен идарә итүнең һәм кадрлар әзерләүнең заманча механизмнарын кертү;

мәдәният һәм сәнгать өлкәсендәге мөнәсәбәтләрдә дәүләт сәясәтен гамәлгә

ашыруны һәм җәйгә салуны, мәдәни мирас объектларын саклауны һәм алардан файдалануны тәэмин итү.

Программа программа чараларын муниципаль дәрәҗәдә гамәлгә ашыруны күздә тота, аларның үзенчәлекле бурычлары тиешле ярдәмче программаларда чагылыш таба.

«2021 - 2025 елларга музей эшен үстерү, мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау, алардан файдалану, популярлаштыру» ярдәмче программасы Арча муниципаль районы музей фондын саклауга, өйрәнүгә һәм популярлаштыруга, музейларны комплекслы үстерүгә, җәмгыять үсешенең иң мөһим ресурсы буларак, алар тарафыннан социомәдәни функцияләр башкару өчен уңайлы шартлар тудыру максатларында, шулай ук Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан мәдәни мирас объектларын саклауны һәм алардан нәтиҗәле файдалануны тәэмин итүгә юнәлтелгән.

«2021-2025 елларга китапханә эшен үстерү» ярдәмче программасы гражданнарга аларның мәгълүматтан һәм белемнәрдән иркле файдалануга конституциячел хокукларын гамәлгә ашыруны тәэмин итәрлек китапханә хезмәте күрсәтү системасын үстерүгә, шулай ук китапханәләрдә саклана торган милли мәдәни мирасны саклауга юнәлтелгән.

«2021 - 2025 елларга Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклап калу, торгызу һәм популярлаштыру» ярдәмче программасы халыкның милли һәм музыка традицияләрен саклап калу һәм үстерү, үзешчән сәнгать һәм халык иҗатын үстерү, мәдәни-ял итү чаралары уздыруның сыйфатын арттыру максатын куя. Районның муниципаль мәдәни-ял итү учреждениеләре челтәренең бүгенге торышы, 2025 елга кадәр мәдәни-ял итү учреждениеләрен үстерү перспективалары чагылыш таба.

«2021-2025 елларга төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү» ярдәмче программасы Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының мәдәни-тарихи һәм мәдәни-инновация үзәге буларак дәрәҗәсен күтәрүгә, Арча муниципаль районында яшәүче халыкларның этномәдәни үзенчәлекләрен саклауга юнәлтелгән мәдәни акцияләр һәм чаралар системасын булдыруга, район халкы арасында түземлелек (толерантлык) тәрбияләүгә юнәлтелгән.

Программаны гамәлгә ашыру срогы - 2021 - 2025 еллар.

Программаны ресурслар белән тәэмин итүне нигезләү

Программаны гамәлгә ашыруны финанс белән тәэмин итү законнарда билгеләнгән тәртиптә федераль бюджет, республика бюджеты, шулай ук Арча муниципаль районы бюджеты акчаларыннан файдалануны күздә тота.

Программаны финанслауның гомуми күләме 571311,25 мең сум тәшкил итә. Программаны гамәлгә ашыруны ресурслар белән тәэмин итү фаразлау характерында һәм бюджет мөмкинлекләрен исәпкә алып, ел саен төзәтмәләр кертелергә тиеш.

Программаны гамәлгә ашыру механизмы

Программа чараларын гамәлгә ашыру барышында муниципаль заказчы-координатор төп башкаручыларның үзара хезмәттәшлеген тәэмин итә, чараларны гамәлгә ашыруның барышын һәм акчаларны турыдан-туры башкаручыларның нәтиҗәле файдалануын тикшереп тора. Программа чараларын гамәлгә ашыру программа чараларын башкаручыларның барысы белән дә программада төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Арча муниципаль районы башкарма комитетының «Мәдәният идарәсе» муниципаль учреждениесе:

квартал саен, хисап чорыннан соң килә торган айның 25 числосына кадәр, Арча муниципаль районының икътисад бүлегенә муниципаль программаны гамәлгә ашыру турында статистик, белешмә һәм аналитик мәгълүматны, шулай ук финанс чараларын куллануның нәтиҗәлелеген тапшыра;

ел саен, хисап чорыннан соң килә торган елның 1 мартына кадәр, Арча муниципаль районының икътисад бүлегенә муниципаль программаны гамәлгә ашыру эшләренең барышы һәм аны гамәлгә ашыру өчен акчалардан файдалануның нәтиҗәлелеге турында мәгълүмат бирә.

Программаның социаль-икътисадый нәтиҗәлелеген бәяләү

Мәдәниятнең хәлиткеч үзенчәлеге шунда ки, мәдәни эшчәнлекнең иң мөһим нәтиҗәләре тиз вакыт эчендә күренми һәм акыл үсешендә, аерым кешеләрнең кыйммәт ориентирлары һәм үз-үзен тоту нормалары үзгәртүдә чагыла, бу ахыр чиктә җәмгыять яшәешенең нигезе үзгәрүгә китерә.

Программада мәдәни эшчәнлекнең агымдагы нәтиҗәләрен генә характерлаучы индикаторлар һәм цифрлы күрсәткечләр системасын куллану күздә тотыла. Шул ук вакытта тәгаен ярдәмче программаларның үз нәтиҗәлелеге күрсәткечләре булырга мөмкин. Программаны һәм ярдәмче программаларны гамәлгә ашыруның нәтиҗәлелеген бәяләү Программаның координаторы - муниципаль заказчы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Программаны гамәлгә ашырудан төп социаль-икътисадый файда Арча муниципаль районы гражданнары тормышында мәдәниятнең социаль ролен арттыруда һәм, димәк, Арча муниципаль районында яшәеш сыйфатын яхшыртуда, мәдәният өлкәсендә модернизацияләүне гамәлгә ашыру өчен уңайлы иҗтимагый атмосфера тудыруда чагыла. Бу нәтиҗә, аерым алганда, түбәндәгеләрдә чагылачак:

Арча районында яшәүче халыкларның үзенчәлеген саклап калуга ярдәм итә торган мәдәни киңлекнең бердәмлеген ныгытуда;

иҗади эшчәнлек, халыкка тәкъдим ителә торган мәдәни байлыкларның һәм мәгълүматның мәдәни һәм сәнгати иҗадилыгы, төрлелеге һәм һәркем файдалана алырлык булуы өчен уңай шартлар тудыруда;

мәдәниятне икътисадый үстерү процессларын активлаштыруда һәм

тармакка җәлеп ителә торган дәүләтнеке булмаган ресурсларны үстерүдә;

ирекле хезмәт базары шартларында, шулай ук яшьләргә эстетик тәрбия бирүне үстерүдә яшь белгечләренең конкуренциягә сәләтлелеген тәэмин итүдә.

Программаны гамәлгә ашыруның нәтиҗәлелеге максатчан индикаторларның һәм Программада каралган күрсәткечләрнең фактагы казанышлары дәрәҗәсе буларак бәяләнә.

«2021 - 2025 елларга музей эшен үстерү, мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау, файдалану, популярлаштыру» ярдәмче программасы

Ярдәмче программаның паспорты

Программаның исеме	«2021 - 2025 елларга музей эшен үстерү, мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау, файдалану, популярлаштыру» (алга таба - Ярдәмче программа)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты
Ярдәмче программаны төп эшләүче	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының «Казан арты» тарих-этнография музее» муниципаль бюджет учреждениесе
Ярдәмче программаның максаты	Җәмгыять үсешенең иң мөһим ресурсы буларак, алар тарафыннан социаль-мәдәни функцияләр башкару өчен музейларны комплекслы үстерү
Ярдәмче программаның бурычлары	1. Арча районы музей фондын саклау, өйрәнү һәм туплау. 2. Арча муниципаль районы музей фондын популярлаштыру. 3. Музейлар тарафыннан мәдәни һәм фәнни-агарту, белем бирү эшчәнлеген гамәлгә ашыру. 4. Музейларны мәгълүматлаштыру. 5. Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм алардан нәтиҗәле файдалануны тәэмин итү.
Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары	2021 - 2025 еллар
Ярдәмче программаны еллап финанслау күләмнәре	Арча районы бюджеты хисабына ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме 34613,5 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча: 2021 ел - 6 922,8 мең сум 2022 ел - 6 942,7 мең сум 2023 ел - 6 916,0 мең сум

	2024 ел - 6 916,0 мең сум 2025 ел - 6 916,0 мең сум Искәрмә: ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерында һәм тиешле финанс елына Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.
Ярдәмче программаның максатларын һәм бурычларын гамәлгә ашыруның көтелгән ахыргы нәтиҗәләре (нәтиҗәләрне бәяләү индикаторлары) һәм аның бюджет нәтиҗәлелеге күрсәткечләре	Ярдәмче программа чараларын гамәлгә ашыру 2025 елга түбәндәгеләрне арттыру мөмкинлеге бирәчәк: реставрацияләүне таләп итә торган предметлар санының төп фондның реставрацияләнгән предметлары өлеше, дәүләт исәбенә һәм саклауга куелган музейларның төп фонды предметлары санының ел башына карата ел ахырына нисбәте 120 процентка кадәр; янгыннан саклау системалары белән җиһазланган музей мәйданнары өлеше 100 процентка кадәр; төп фонд предметларының гомуми санының музей әйберләрен актив күрсәтүдә җәлеп ителгән чагыштырма нисбәте 75 процентка кадәр; узган елга карата хисап чорында музейларга йөрү нисбәте 100 процентка кадәр; узган елга карата хисап чорында гражданнарның социаль якланмаган төркемнәренең һәм мөмкинлекләре чикләнгән затларның музейларга йөрү саны 70 процентка кадәр; узган елга карата хисап чорында ачылган үз фондлары күргәзмәләре саны 75 процентка кадәр; музей предметларының гомуми санының электрон каталогка кертелгән музей предметлары саны 30 процентка кадәр; хезмәткәрләрнең гомуми санының компьютерлаштырылган эш урыннары саны 100 процентка кадәр; Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан мәдәни мирас объектларының гомуми санының канәгатьләнерлек хәлдә булган мәдәни мирас объектлары өлеше.

I. Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру өлкәсенә гомуми характеристика, шул исәптән ул хәл итүгә юнәлдерелгән проблемалар

Арча муниципаль районы музейлар челтәре үз эченә ике филиалны һәм бер бүлеге булган 1 музей учреждениесен ала.

Арча муниципаль районы музейлары структурасы
(дәүләт музейлары һәм музей-тыюлыклары филиалларыннан тыш)

Музей тибы	Саны
Тарихи-туган якны өйрәнү	1
БАРЛЫГЫ	1

Арча муниципаль районы “Казан арты” тарих-этнография музее” МБУ структурасына керә:

- әдәбият һәм сәнгать бүлеге, Арча ш., 1 нче Май ур., 12 йорт.
- “Әлифба” музее, Арча шәһәре, Вагыйзовлар урамы, 14 йорт;
- М.Мәһдиев музее, Гөберчәк авылы, М.Мәһдиев ур., 72 йорт.

Музей социаль-мәдәни, фәнни-тикшеренү, экскурсия, агарту функцияләрен башкара, күчемле һәм күчемсез мәдәни һәм тарихи кыйммәтләрне саклый һәм куллана һәм туристлар кабул итә. Музей экспозицияләре Казан арты Арча ягы үзәге мисалында татар халкының тарихын, мәдәниятен, гореф-гадәтләрен чагылдыра. Вакыйгалар, кешеләр, эшләр, казанышлар - бу фрагментлардан музей тарихы тора да инде.

“Казан арты” Арча тарих-этнография музеенда 16480 берәмлек предмет, шул исәптән төп фонд предметлары - 12784 бер., фәнни-ярдәмче фонд предметлары - 3788 берәмлек предмет саклана. Шулардан 10850 берәмлек “Казан арты” музеенда, 3276 берәмлек әдәбият һәм сәнгать бүлегендә саклана, 1438 берәмлек - “Әлифба” музеенда, 916 берәмлек - М. Мәһдиев музеенда.

Музейда 85 урынга исәпләнгән конференц-зал, фәнни бүлек, музей фондларын саклау өчен бүлмәләр бар. “Әлифба” музее базасында экскурсоводлар мәктәбе эшли.

Музейларга килүчеләрнең төп төркемнәре булып гаиләләр, балалар, яшьләр, килүчеләрнең ташламалы категорияләре (пенсионерлар, инвалидлар һ.б.) тора. Бүген музейлар тарафыннан эшләнә торган төрле программалар һәм акцияләр күпчелек дәрәҗәдә нәкъ менә шушы максатчан төркемнәргә юнәлтелгән.

Район халкының мәдәни кыйммәтләр белән танышуы күргәзмәләр оештыру юлы белән генә түгел, ә күчмә күргәзмәләр, массакүләм чаралар үткәргәндә күргәзмәләр, Татарстан Республикасы музейлары һәм Россия төбәкләре белән уртак күргәзмәләр кебек эш формалары буенча да тормышка ашырыла.

Музей эшчәнлегенең хәл ителергә тиешле проблемалары

музейларның матди-техник базасының үсеше җитәрлек булмау;

музейларны янгыннардан саклау сигнализацияләре, махсуслаштырылган экспозиция-күргәзмә һәм фонд җиһазлары белән тәэмин ителмәү;

барлык музей фондын мәдәни-мәгариф, фәнни-агарту максатларында актив файдаланмау;

муниципаль музейларны мәгълүматлаштыруның җитәрлек булмавы;

инфраструктура үсешенең йомшак булуы аркасында мәдәни туризмны үстерү җитәрлек дәрәҗәдә булмау.

SWOT-анализ

Көчле яклар	Йомшак яклар
1. Музей фондының сыйфат һәм сан дәрәҗәсе. 2. Музей белгечләренең һөнәри дәрәҗәсе югары булу. 3. Музей эшендә традицияләр өстенлеге. 4. Музей биналары төзү һәм реконструкцияләү. 5. Массакүләм мәгълүмат чараларында музейларның эшчәнлеген киң яктырту. 6. Уртак күргәзмә проектларын оештыру өчен республиканың әйдәп баручы музейларын җәлеп итү	1. Музейларның матди-техник базасы түбән булу. 2. Дәүләт музейларын җитәрлек дәрәҗәдә мәгълүматлаштырмау. 3. Медиаресурслардан, аерым алганда, социаль челтәрләрдән нәтиҗәле файдаланмау.
Мөмкинлекләр	**Каршылыклар**
1. Программаны гамәлгә ашыруга дәүләт һәм иҗтимагый ярдәм. 2. Яңа мәгълүмат системаларын кертү	1. Программаны финанслау тулы күләмдә түгел. 2. Программа белән нәтиҗәле идарә итмәү. 3. Административ каршылыклар. 4. Экспонатларны реставрацияләү булмау сәбәпле, аларның юкка чыгуыюгалту

Ярдәмче программаның максаты, бурычлары, нәтиҗәләрне бәяләү индикаторлары һәм чараларны финанслау

Төп чараларның атамасы	Башка ручылар	Төп чараларны башкару сроклары	Ахыргы нәтиҗәләрне бәяләү индикаторлары, үлчәү берәмлекләре	2021 ел (база елы)	2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Музей фондын тарих һәм мәдәният һәйкәлләре белән тулыландыру	музейлар	2021 - 2025	Дәүләт исәбенә һәм саклауга куелган музейларның төп фонды предметлары санынының ел башына карата ел ахырына нисбәте, %	112	114	116	118	120
Музейларны янгыннардан саклау системалары белән тәэмин итү	музейлар	2021 – 2025	Янгын сагы системалары белән җиһазланган музейларның мәйданнары өлеше, %	90	100	100	100	100
Музей фондын мәдәни-мәгариф, фәнни-агарту максатларында файдалануны активлаштыру	музейлар	2021-2025	Музей әйберләрен төп фонд предметларының гомуми санына карата актив күрсәтүдә җәлеп ителгән чагыштырма авырлыгы, %	5,5	6,0	6,5	7,0	7,5
Реклама һәм PR-	музейлар	2021 - 2025	Узган елга карата хисап	90	100	100	105	105,5

эшчәнлекне активлаштыру			чорында музейларга йөрү саны, %					
Күргәзмә эшчәнлеген активлаштыру	музейлар	2021 - 2025	Узган елга карата хисап чорында ачылган күргәзмәләр саны, %	55	60	65	70	75
Социаль якланмаган гражданнар төркемнәре, шулай ук мөмкинлекләре чикләнгән затларның музейларга йөрүен оештыру	музейлар	2021 - 2025	Узган елга карата хисап чорында гражданнарның социаль якланмаган төркемнәренең һәм хисап чорында мөмкинлекләре чикләнгән затлар тарафыннан музейларга бару саны, %	50	55	60	65	70
Музейларны компьютер техникасы белән тәэмин итү	музейлар	2021 - 2025	Хезмәткәрләрнең гомуми санына карата компьютерлаштырылган эш урыннары саны, %	50	53	56	59	62

II. Ярдәмче программаның максатлары һәм бурычлары, аны гамәлгә ашыруны сроклары һәм ахыргы нәтиҗәләре

Ярдәмче программаның максаты - алар тарафыннан социаль-мәдәни функцияләр башкару өчен һәм җәмгыять үсешенең мөһим ресурсы буларак музейларны комплекслы үстерү.

Әлеге максатны гамәлгә ашыру өчен түбәндәге бурычларны хәл итәргә кирәк:

1. Музей фондының дәүләт өлешен саклау, өйрәнү һәм туплау.
2. Музей фондының дәүләт өлешен популярлаштыру.

3. Музейлар тарафыннан мәдәни һәм фәнни-агарту, белем бирү эшчәнлеген гамәлгә ашыру.

4. Музейларны мәгълүматлаштыру.

5. Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм алардан нәтиҗәле файдалануны тәэмин итү.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру срогы - 2021 - 2025 еллар.

III. Ярдәмче программаны ресурслар белән тәэмин итүне нигезләү

Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме район бюджеты хисабына 34613,5 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча:

2021 ел - 6 922,8 мең сум
2022 ел - 6 942,7 мең сум
2023 ел - 6 916,0 мең сум
2024 ел - 6 916,0 мең сум
2025 ел - 6 916,0 мең сум

Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фараз характерында һәм тиешле финанс елына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.

IV. Ярдәмче программаның социаль-икътисадый нәтиҗәлелеген бәяләү

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру районның музей өлкәсендә булган барлык ресурслары белән нәтиҗәле идарә итүгә (мәдәни-тарихи, кадрлар, матди-техник) ярдәм итәчәк, бу исә музейлар күрсәтә торган хезмәтләрнең сыйфатын яхшыртырга ярдәм итәчәк. Болар барысы да, гомумән алганда, республиканың мәдәни мирасын популярлаштыру юлы белән Арча районының җәлеп итүчәнлеген формалаштырачак.

«2021-2025 елларга музей эшен үстерү,
мәдәни мирас объектларын
(тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен)
саклау, файдалану, популярлаштыру»
ярдәмче программасына кушымта

«2021-2025 елларга музей эшен үстерү, мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау, файдалану, популярлаштыру» ярдәмче программасының төп чаралары

№	Эшләрнең эчтәлеге	Үтәү сроклары	Финанслау чыганаклары	Финанслауга ихтыяҗ, мең сум				
				2021 ел	2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1.	Семинарларда, киңәшмәләрдә, конференцияләрдә, квалификация күтәрү курсларында, һөнәри белем бирү, чаралар (экскурсияләр, лекцияләр, очрашулар) үткәрү	2021-2025	Җирле бюджет	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.	Вакытлы басмаларга язылу	2021-2025	Җирле бюджет	31,7	31,7	31,7	31,7	31,7
			БАРЛЫГЫ	41,7	41,7	41,7	41,7	41,7

«2021 - 2025 елларга китапханә эшен үстерү» ярдәмче программасы

Ярдәмче программаның паспорты

Ярдәмче программаның исеме	«2021 - 2025 елларга китапханә эшен үстерү» (алга таба - ярдәмче программа)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты
Ярдәмче программаны төп эшләүче	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының «Арча үзәкләштерелгән китапханә системасы» муниципаль бюджет учреждениесе
Ярдәмче программаның максаты	Гражданнарга аларның мәгълүматтан һәм белемнәрдән ирекле файдалануга конституциячел хокукларын гамәлгә ашыруны тәэмин итәрлек китапханәләр хезмәте күрсәтү системасын үстерү, шулай ук китапханәләрдә саклана торган милли мәдәни мирасны саклап калу
Ярдәмче программаның бурычлары	1. Китапханәдә хезмәт күрсәтүнең нәтиҗәле системасын тәэмин итү. 2. Китапханә фондларын актуальләштерүне һәм саклауны тәэмин итү. 3. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының китапханә челтәренең бердәм мәгълүмат системасын үстерү. 4. Һәркем файдалана алырлык китапханәләр эшчәнлеген модернизацияләү һәм аларның нәтиҗәле эшләвен, кулланучыларга уңайлылык тудыру максатыннан матди-техник базасын ныгыту. 5. Укуны арттыру өчен китапханәләрнең мәдәни-агарту эшчәнлеген киңәйтү буенча мәдәни-агарту эшчәнлеген киңәйтү. 6. Өзлексез һөнәри белем бирү һәм квалификация күтәрү системасын үстерү
Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары	2021 - 2025 еллар
Ярдәмче программаны еллап финанслау күләмнәре	Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты хисабына 149917,1 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча: 2021 ел - 29 983,7 мең сум; 2022 ел - 30 073,5 мең сум; 2023 ел - 29 953,3 мең сум; 2024 ел - 29 953,3 мең сум; 2025 ел - 29 953,3 мең сум.

	Искәрмә: ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерында һәм тиешле финанс елына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.
Ярдәмче программаның максатларын һәм бурычларын гамәлгә ашыруның көтелгән ахыргы нәтиҗәләре (нәтиҗәләрне бәяләү индикаторлары) һәм бюджет нәтиҗәлелеге күрсәткечләре	Ярдәмче программа чараларын гамәлгә ашыру 2025 елга түбәндәгеләрне арттыруга ирешергә мөмкинлек бирәчәк: район халкына китапханә хезмәте күрсәтүне 80 процентка кадәр; гомуми файдаланудагы китапханәләр фондына яңа китаплар кайту өлешен 3 процентка кадәр; язылган үзәкләштерелгән басмалар исемнәре санын 10 берәмлеккә кадәр; китапханәләрнең җыелма электрон каталогында библиографик язмалар санын 120 мең берәмлеккә кадәр ; компьютер җиһазлары һәм Интернет челтәренә керү мөмкинлеге булган һәркем файдалана алырлык китапханәләр өлешен 100 процентка кадәр; заманча китапханә җиһазлары белән тәэмин ителгән китапханәләр өлешен 70 процентка кадәр; төзелгән модель китапханәләре санын 3 берәмлеккә кадәр; ел саен кимендә ике муниципаль китапханә чарасы үткәрү; грантлар буенча ел саен гамәлгә ашырылган китапханә проектлары санын кимендә 2 берәмлеккә; ел дәвамында квалификация күтәргән белгечләр санын 10 кешегә кадәр.

I.Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру өлкәсенә гомуми характеристика

Гомуми танышу китапханәләре бердәм мәгълүмат һәм мәдәни киңлек булдыруда һәм гражданнарның мәгълүмат һәм мәдәни кыйммәтләрбелән танышу хокукларын гамәлгә ашыруда төп звено булып тора. Төп оештыру документлары: «Мәдәният турында» 03.07.1998 № 1705 (2019 ел, 29 апреле үзгәрешләре белән), “Китапханәләр һәм китапханәләр эше турында” 06.08.2019 № 65-ЗРТ, “Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында" (27.04.2017 ел, № 27-ТРЗ ТР Законы белән кертелгән үзгәрешләр белән) 08.07.1992 №1560–XII, «Татарстан Республикасы документларының мәҗбүри түләүсез нөсхәсе турында» (2017 елның 13 ноябрендәге 80-ТРЗ номерлы үзгәрешләр белән) 18.01.2005 №5-ЗРТ, «Татарстан Республикасы мәгълүмат системалары һәм мәгълүматлаштыру турында» (2018 елның 13 октябренә үзгәрешләр белән)13.01.2007 №58 – ЗРТ Татарстан Республикасы законнары, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 10.12.1999 №813

«Китапханәләр һәм китапханә эше турында» Татарстан Республикасы Законын гамәлгә ашыру хакында " (2012 елның 10 декабренә үзгәрешләр белән) карары.

Районда һәркем файдалана алырлык 57 китапханә эшли, шул исәптән 2 балалар китапханәсе. Һәркем файдалана алырлык китапханәләр фонды 466711 саклау берәмлеге тәшкил итә. Теркәлгән кулланучылар саны - 38506 кеше (район халкының 75 проценты, республика буенча уртача 40 процент).

Россия Федерациясе Мәдәният министрлыгының 2017 елның 2 августындагы р-965 номерлы күрсәтмәсе белән хупланган Россия Федерациясе субъектларына һәм җирле үзидарә органнарына Мәдәният оешмалары челтәрен үстерү һәм халыкны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү буенча методик тәкъдимнәр нигезендә район китапханәләре белән тәэмин ителеш 100 процент (Татарстан Республикасы буенча - 99,2 процент).

Китап белән тәэмин ителеш районның һәркем файдалана алырлык 1 китапханәсенә 8,9 китап (Татарстан Республикасы буенча - 16,1) туры килә.

Район халкына һәркем файдалана алырлык китапханәләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләр социаль-икътисадый сәясәтнең мөһим факторы булып тора, гражданнарның белеменә һәм мәдәни үсешенә ярдәм итә, районның һәр кешесенә мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итә.

Хәзерге вакытта китапханә тармагында актуаль проблемалар:

1. Китапханәләр фондларын сыйфатлы итеп яңартуның темплары акрын булу: актуаль тармак әдәбиятына, балалар әдәбиятына ихтыяҗ зур, фондларны яңартырга кирәк.

2. Электрон рәвештә күрсәтелә торган хезмәтләрнең күләмен һәм төрләрен арттыру таләп ителә.

3. Китапханәләрнең (компьютерлар, МФУ) матди-техник базасы иске.

4. Арча үзәк китапханәсенә, район балалар китапханәсенд, Носы авыл китапханәсенә капиталь ремонт үткәрү таләп ителә.

Көчле яклар	Йомшак яклар
Үзәкләштерелгән китапханә системасының системасы үсү	Тармакны финанс белән җитәрлек тәэмин итмәү; китапханә биналарының заманча дизайн һәм уңайлы мохит таләпләренә туры килмәве
Мөмкинлекләр	**Каршылыклар**
Мәгълүмат технологияләрен үстерү ярдәмендә китапханә ресурсларының һәм хезмәт күрсәтүләренең үтемлелеген арттыру; менеджментны камилләштерү; китапханәдә хезмәт күрсәтүнең яңа формаларын ачыклау һәм гамәлгә кертү, шул исәптән сервис мөмкинлекләрен киңәйтү; китапханәне аралашу һәм иҗат итү	Халыкның өстенлекләре үзгәрү: укучылар саны кимү; кадрлар потенциалы кимү, квалификацияле белгечләрнең китүе;

урыны буларак үстерү; китапханәләрнең проект эшчәнлеген үстерү, грантларда, конкурсларда, проектларда катнашуы	

II. Ярдәмче программаның максатлары, бурычлары, соңгы нәтиҗәләрен тасвирлау һәм аны гамәлгә ашыру сроклары

Ярдәмче программасының максаты - гражданнарга аларның мәгълүматтан һәм белемнәрдән ирекле файдалануга, китапханәләрдә саклана торган милли мәдәни мирасны саклауга конституциячел хокукларын гамәлгә ашыруны тәэмин итәрлек китапханә хезмәте күрсәтү системасын үстерү.

Куелган максатларга ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итү күздә тотыла:

1. Китапханәгә хезмәт күрсәтүнең нәтиҗәле системасын тәэмин итү;
2. Китапханә фондларын актуальләштерүне һәм саклауны тәэмин итү;
3. Районның китапханә челтәренең бердәм мәгълүмат системасын үстерү;
4. Һәркем файдалана алырлык китапханәләр эшчәнлеген модернизацияләү һәм һәркем файдалана алырлык китапханәләрнең матди-техник базасын аларның нәтиҗәле эшләве, кулланучыларга уңайлы булуы өчен ныгыту;
5. Китапханәләрнең укуны арттыру буенча мәдәни-агарту эшчәнлеген киңәйтү;
6. Өзлексез һөнәри белем бирү һәм квалификация күтәрү системасын үстерү.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру срогы - 2021 - 2025 еллар.

III. Ярдәмче программаны ресурслар белән тәэмин итү

Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме Арча муниципаль районы бюджеты хисабына 149917,1 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча:

2021 ел - 29 983,7 мең сум;
2022 ел - 30 073,5 мең сум;
2023 ел - 29 953,3 мең сум;
2024 ел - 29 953,3 мең сум;
2025 ел - 29 953,3 мең сум.

Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фараз характерында һәм тиешле финанс елына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.

IV. Ярдәмче программаның икътисадый һәм социаль нәтиҗәлелеген бәяләү

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыруның көтелгән төп нәтиҗәләре:

гомуми файдаланудагы китапханәләр фондларын төрле мәгълүмат

чыганакларында булган документлар белән комплектлауны тәэмин итү һәм фондларның сыйфатларын яхшырту аша китапханә фондының оптималь моделен булдыру; китапханәләр фондларының яңартылуын арттыру;

район китапханәләренең җыелма электрон каталогы күләмен арттыру;

компьютер җиһазлары һәм Интернет челтәренә керү мөмкинлеге булган район гомумфайдалану китапханәләре өлешен арттыру;

китапханәләрнең мәгълүмат һәм белем бирү эшчәнлеген активлаштыру, укучыларга хезмәт күрсәтү юнәлешләрен һәм рәвешләрен киңәйтү;

халыкка мәгълүмати һәм китапханә хезмәте күрсәтүне яхшырту, Интернет челтәренә керү мөмкинлеген киңәйтү.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыруның төп социаль нәтиҗәсе - халыкның барлык социаль төркемнәренең китапханәләрдән файдалана алуын тәэмин итү, китапханәләрнең заманча үсешенә ярдәм итү, китапханәләр эше өчен уңайлы шартлар тудыру, китапханәләрдән файдаланучыларга хезмәт күрсәтү сыйфатын яхшырту, җәмгыятьтә китапханәләрнең абруен һәм ролен күтәрү, китапханәләрнең китаплар уку һәм китапларны тарату буенча мәдәни-агарту эшчәнлеген киңәйтү, китапханәләрнең ял вакытын оештыру һәм халыкның барлык категорияләрен укуга җәлеп итү эшен камилләштерү, китапханә эше өлкәсендә бюджет акчаларын тотуны оптимальләштерү.

«2021 - 2025 елларга китапханә эшен үстерү»
ярдәмче программасына кушымта

«2021 - 2025 елларга китапханә эшен үстерү» ярдәмче программасының төп чаралары

№	Эшләрнең эчтәлеге	Үтәү сроклары	Финанслау чыганаклары	Финанслауга ихтыяҗ, мең сум				
				2021 ел	2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1.	Семинарларда, киңәшмәләрдә, конференцияләрдә, квалификация күтәрү курсларында, һөнәри белем, белем бирү, чаралар үткәрү (очрашулар, кичәләр, күргәзмәләр һ.б.)	2021-2025	Җирле бюджет	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
2.	Район китапханәләре өчен ел саен үткәрелә торган үзәкләштерелгән язылу	2021-2025	Җирле бюджет	602,5	602,5	602,5	602,5	602,5
3.	Арча муниципаль районының һәркем файдалана алырлык китапханәләренең китап фондларын туплау, шул исәптән журналлар сатып алу һәм (яисә) аларга язылу	2021-2025	Җирле бюджет	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
			БАРЛЫГЫ	677,5	677,5	677,5	677,5	677,5

«2021 - 2025 елларга мәдәни-ял эшчәнлеген үстерү, халык иҗатына ярдәм итү, Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау, торгызу һәм популярлаштыру» ярдәмче программасы

Ярдәмче программаның паспорты

Муниципаль ярдәмче программаның исеме	«2021 - 2025 елларга мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү, халык иҗатына ярдәм итү, Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау, торгызу һәм популярлаштыру» (алга таба - ярдәмче программа)
Муниципаль ярдәмче программаның максаты	Арча районы территориясендә бердәм мәдәни киңлек булдыру һәм аны саклау; мәдәният учреждениеләренең муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, иҗтимагый берләшмәләр һәм оешмалар, мәгариф системасы учреждениеләре, массакүләм мәгълүмат чаралары, иҗади һәм дини оешмалар белән ведомствоара хезмәттәшлеген үстерү; милли мәдәни традицияләрне, үзешчән сәнгатьне һәм халык иҗатын саклау һәм үстерү; халыкта гражданлык тәңгәллеген, дөньяга рухи-әхлакый һәм түземле карашын формалаштыруны гамәлгә ашыру; эшнең юнәлешләрен һәм рәвешләрен камилләштерү; мәдәни-ял итү учреждениеләрендә чараларның сыйфатын үстерү; мәдәни-ял итү учреждениеләрен (КДУ) методик һәм мәгълүмати тәэмин итү; Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау, торгызу һәм популярлаштыру.
Муниципаль ярдәмче программаның бурычлары	Мәдәниятне, сәнгатьне үстерү, районның тарихи-мәдәни мирасын саклау һәм популярлаштыру өчен шартлар тудыру; план нигезендә массакүләм, бәйрәм, мәдәни-ял чаралары уздыру; мәдәни-ял чараларында катнашучылар санын арттыру; Арча муниципаль районында яшәүчеләрнең иҗади потенциалын булдыру һәм активлаштыру, иҗади сәләтләрне тормышка ашыру өчен шартлар тудыру; мәдәни идентификация һәм этномәдәни үсеш

	факторы буларак, Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау, торгызу һәм популярлаштыру өчен уңайлы шартлар тудыру.
Муниципаль ярдәмче программаның муниципаль заказчысы	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты
Муниципаль ярдәмче программаны эшләүче	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының «Арча район мәдәният йорты» муниципаль бюджет учреждениесе
Муниципаль ярдәмче программаны гамәлгә ашыру сроклары	2021 - 2025 еллар
Ярдәмче программаны еллап финанслау күләмнәре	Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты исәбеннән 333333,15 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча: 2021 ел - 66 508,2 мең сум; 2022 ел - 66 905,7 мең сум; 2023 ел - 66 639,75 мең сум; 2024 ел - 66 639,75 мең сум; 2025 ел - 66 639,75 мең сум. Искәрмә: ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерында һәм тиешле финанс елына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.
Муниципаль ярдәмче программаны гамәлгә ашыруның планлаштырылган нәтиҗәләре	Конкурсларда, төрле дәрәҗәдәге фестивальләрдә катнашучылар санын арттыру; клуб берләшмәләрендә катнашучылар алган дипломнар санын арттыру; массакүләм һәм мәдәни-ял программалары чараларында катнашучыларның өлешен арттыру; үзешчән сәнгать берләшмәләре, клуб берләшмәләре һәм аларда катнашучылар санын арттыру; Түләүле нигездәге чараларны арттыу; Халык коллективларының тотрыклылыгын саклап калу; Районның авыл халкы өчен заманча техник чаралар нигезендә кино күрсәтү дәрәҗәсен күтәрү; Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау, торгызу һәм популярлаштыру.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру өлкәсенә гомуми характеристика, шул исәптән ул хәл итүгә юнәлдерелгән проблемалар

2019 елда Арча муниципаль районында халыкка социаль-мәдәни, мәгърифәтчелек һәм күңел ачу характерындагы хезмәтләрне 36 мәдәният йорты, шул исәптән 1 - район, 35 - авыл, 39 авыл клубы, 2 автоклуб һәм 1 агиткультбригада күрсәтте. Барлыгы 12058 мәдәни-массакүләм чара уздырылды. Районның клуб учреждениеләрендә 553 клуб оешмасы эшли, аларда 6861 катнашучы исәпләнә. 2019 елда 960 чара түләүле нигездә уздырылды, аларда 75500 кеше булды.

14 коллектив “Халык үзешчән коллективы” исеменә ия, шулардан 8 коллектив Арча район мәдәният йорты каршында эшли: «Арча егетләре», «Ләйсән», «Русская песня», «Арча таңнары», «Яшь йөрәкләр» халык вокаль ансамбльләре, «Арча бизәкләре» халык уен кораллары ансамбле, « Җидегән чишмә» халык инструментлары ансамбле; халык уен кораллары оркестры; 6 коллектив авыл клуб учреждениеләрендә эшли: Шурабаш авылы мәдәният йорты каршындагы «Шишор» мари халык фольклор ансамбле, Иске Ашыт авылы мәдәният йорты каршындагы халык театрлары, Кышкар, Сикертән авыл клубы каршында («Саяра», «Нур», «Сердәш») Шура авыл клубы һәм Ташкичү мәдәният йорты каршындагы халык фольклор коллективлары («Чордашлар”, «Өммегөлсем»).

Арча район Мәдәният йортында кинохезмәт күрсәтү секторы эшли, ТР ДБУК «Татаркино» белән килешү төзелгән, аның нигезендә район мәдәният йортында һәм кайбер авыл клуб учреждениеләрендә төрле тематик фильмнар күрсәтү оештырыла. Видеопроекторлар белән эш башланды: презентацияләр, социаль роликлар, чаралар башланыр алдыннан роликлар һ.б. Балаларны җәлеп итеп киночаралар үткәрүгә зур игътибар бирелә.

Арча муниципаль районында кино күрсәтүләрне үстерүнең максаты кинематография үсеше өчен кирәкле шартлар тудыру: прокат һәм киновидеофильмнар күрсәтү. Куелган максатка ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итү күздә тотыла:

- район халкының барлык катламнарына заманча кино күрсәтү хезмәтләреннән бертигез файдалана алу өчен шартлар тудыру;
- районда авыл халкы өчен заманча техник чаралар нигезендә кино күрсәтү дәрәҗәсен күтәрү.

Кешеләрнең рухи тормышы факторларының берсе буларак мәдәниятнең социаль ролен күтәрү җәмгыять үсешенең хәзерге этабының үзенчәлеге. Шул ук вакытта мәдәният кешелекнең рухи тәҗрибәсе буларак кына түгел, һәр кешенең иҗатка сәләтен формалаштыручы, кеше яшәешенә нигез салучы, цивилизацияле тормышның кыйммәтләрен һәм формаларын саклап калу сәләтен формалаштыручы аерым чынбарлык та. Җәмгыятьнең мәдәни үсешендә кирәкле критерий булып кешенең иҗади көчен, сәләтен һәм талантын күрсәтү һәм үстерү өчен кирәкле шартлар булу тора. Халыкның тормыш сыйфатын яхшыртуга юнәлтелгән мәсьәләләрне хәл итү җирле үзидарә органнарының мәдәният өлкәсендәге вәкаләтләрен гамәлгә ашыру һәм программа-максатчан ысул нигезендә әлеге проблемаларны хәл итү зарурлыгы белән билгеләнә.

Арча муниципаль районының мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләре эшчәнлегенең нәтиҗәлелегенә үткәрелгән мониторинг нәтиҗәләре буенча,

мәдәният учреждениеләренең гамәлдәге челтәре җитәрлек дәрәҗәдә нәтиҗәле түгел һәм халык ихтыяҗларын тулысынча канәгатьләндерми. Беренче чиратта бу түбәндәге проблемалар белән бәйле:

- мәдәни-ял итү учреждениеләренә капиталь ремонт;

- Интернет челтәренә, мультимедиа һәм оештыру техникасына тоташып, авыл клуб учреждениеләрен компьютерлар белән үзәкләштерелгән тәэмин итү, килүчеләргә уңайлылык тәэмин итү максатында мәдәният учреждениеләрендә Wi-Fi челтәренә тоташу нокталары урнаштыру;

- мәдәни-ял итү учреждениеләренең матди-техник базасын ныгыту: яктылык һәм тавыш җиһазлары, музыка кораллары, сәхнә костюмнары белән тәэмин итү;

- мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләрнең кадрлар составын квалификацияле белгечләр белән тәэмин итү.

Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасы Россия Федерациясе халыклары мирасының һәм кешелекнең гомуми мирасының бер өлеше, Россия халыкларының һәм этник төркемнәрнең якынаюы, шулай ук аларның мәдәни үзенчәлекләрен раслау чарасы булып тора. Матди булмаган мәдәни мирасны саклау, торгызу һәм популярлаштыру районның социаль, икътисадый, мәдәни һәм сәяси үсешендә мөһим роль уйный. Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау проблемасы комплекслы характерда, масштаблы булуы белән аерылып тора, чөнки чараларны ил буенча гамәлгә ашыруны таләп итә, матди булмаган культурага ярдәм итүнең һәм аны үстерүнең гамәлдәге механизмы базасында хәл ителә алмый һәм өстәмә дәүләт ярдәме таләп ителә.

Муниципаль ярдәмче программа чараларын гамәлгә ашыру түбәндәге юнәлешләргә багышлана: мәдәният учреждениеләренең матди-техник базасын ныгыту - ул Арча муниципаль районының хәзерге шартларда социаль-икътисадый үсешенең мөһим ресурсларыннан берсе буларак мәдәниятне тануны билгели торган төгәл адымнар; бердәм этномәдәни киңлек оештыруны, бертигез мөмкинлекләрне һәм аның территориясендә яшәүче барлык халыкларның социаль-икътисадый ихтыяҗларын исәпкә алып, Арча муниципаль районының барлык халкы өчен матди булмаган мәдәни мирас белән танышу мөмкинлеген тәэмин итү.

Ярдәмче программа чараларын гамәлгә ашыру мәдәни эшчәнлекнең барлык субъектлары катнашында социаль әһәмиятле максатларга ирешергә мөмкинлек бирәчәк, бюджет ресурсларын нәтиҗәле тотуны тәэмин итәчәк һәм түбәндәгеләргә ярдәм итәчәк:

- мәдәният, сәнгать, үзешчән сәнгать һәм халык иҗаты үсеше өчен шартлар тудыру, районның матди булмаган мәдәни мирасын саклау һәм популярлаштыру.
- план нигезендә массакүләм, бәйрәм һәм мәдәни-ял чаралары уздыру.
- халык коллективларының тотрыклылыгын саклау һәм аларны үстерү.

Ярдәмче программа чаралары исемлеге

1. Мәдәни-ял итү юнәлеше системасын модернизацияләү.

Әлеге процессны камилләштерү буенча чаралар системасы түбәндәгеләрне күздә тота:
- клуб системасында халык белән эшләү буенча эшнең өстенлекле юнәлешләрен билгеләү;
- инновацион рәвешләрне һәм ысулларны үстерү;
- районның муниципаль берәмлекләре белән үзара хезмәттәшлек тәэмин итү;
- мәдәни-ял итү чараларын популярлаштыру.

2. Мәдәни-ял учреждениеләрен мәгълүмати, фәнни-теоретик һәм методик тәэмин итү:
- «Мәдәни-ял эшчәнлеге» өлкәсендә программалар комплексын һәм методикалар комплексын эшләү;
- балаларда, яшүсмерләрдә һәм яшьләрдә патриотик тәрбия бирү формаларын, ысулларын һәм чараларын эшләү;
- районның социаль-икътисадый үсешендә мәдәният учреждениеләренең нәтиҗәле эшчәнлеге өчен шартлар тудыру;
- халыкның иҗади потенциалын үстерүгә ярдәм итү.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру кысаларында башкаручыларның түбәндәге функцияләрне башкаруы күздә тотыла:
- социаль-мәдәни юнәлештәге чараларның ярдәмче программаларын (планнарын) эшләү һәм аларны гамәлгә ашыруны оештыру (һәр чара һәм аларны финанслау чыганаклары буенча кирәкле ярдәмче программаны үтәү буенча конкрет эшләрне күрсәтеп);
- ярдәмче программа нигезендә чаралар үткәрү.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыруның көтелгән нәтиҗәләре
(нәтиҗәләрне бәяләү индикаторлары)

«Мәдәни-ял итү учреждениеләре» тармагында инфраструктураны модернизацияләү	2021ел	2022ел	2023ел	2024ел	2025ел
мәдәни-массакүләм чаралар санын арттыру	11310 чара	11310 чара	11312 чара	11315 чара	11320 чара
барлык мәдәни-ял итү учреждениеләрендә 14 яшькә кадәрге балалар өчен чаралар санын арттыру	850 чара	850 чара	850 чара	855 чара	860 чара
барлык мәдәни-ял итү учреждениеләрендә 14 яшьтән 25 яшькә кадәрге яшьләр өчен чаралар санын арттыру	7770 чара	7770 чара	7775 чара	7780 чара	7785 чара
килүчеләр саны, мең кеше	789600	789610	789615	789620	789625

барлык мәдәни-ял итү учреждениеләрендә мәгълүмати-агарту чаралары үткәрү	750 чара	753 чара	755 чара	758 чара	760 чара
халык арасында түземлелек формалаштыруга юнәлтелгән чаралар үткәрү	50 чара	50 чара	52 чара	55 чара	57 чара
түләүле нигездә чаралар үткәрү	890 чара	890 чара	890 чара	895 чара	900 чара
халыкны мәдәни-ял итү берләшмәләренә җәлеп итү	553 берләшмә	553 берләшмә	553 берләшмә	555 берләшмә	558 Берләшмә
катнашучылар саны, кеше	6861	6861	6861	6865	6865
район һәм муниципаль конкурслар һәм халык иҗаты фестивальләре оештыру/финанслау	Төзелгән сметалар нигезендә	Төзелгән сметалар нигезендә	Төзелгән сметалар нигезендә	Төзелгән сметалар нигезендә	Төзелгән сметалар нигезендә
республика һәм бөтенроссия фестивальләрендә, акцияләрдә, конкурсларда катнашу/финанслау	график буенча/ төзелгән сметалар нигезендә	график буенча/ төзелгән сметалар нигезендә	график буенча/ төзелгән сметалар нигезендә	график буенча/ төзелгән сметалар нигезендә	график буенча/ төзелгән сметалар нигезендә
халык коллективларының тотрыклылыгы, процентлар	100	100	100	100	100

III. Ярдәмче программаны ресурслар белән тәэмин итү

Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме Арча муниципаль районы бюджеты хисабына 333333,15 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча:

2021 ел - 66 508,2 мең сум;
2022 ел - 66 905,7 мең сум;
2023 ел - 66 639,75 мең сум;
2024 ел - 66 639,75 мең сум;
2025 ел - 66 639,75 мең сум.

Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фараз характерында һәм тиешле финанс елына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.

IV. Ярдәмче программаның социаль-икътисадый нәтиҗәлелеген бәяләү

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыруның социаль-икътисадый нәтиҗәлелеге түбәндәгеләрдә күрсәтеләчәк:

Арча районы территориясендә бердәм мәдәни киңлек булдыру һәм саклау;

тамашачылар аудиториясен киңәйтү, тамашачыларның халык иҗаты, театр һәм музыка сәнгате, Арча муниципаль районының мәдәни тормышы белән кызыксынуы арту.

халыкның барлык катламнары өчен халык мәдәниятенең һәм музыкаль сәнгатьнең һәркем файдалана алырлык булуы;

районның үзешчәннәре һәм иҗат коллективларының тотрыклылыгы, һөнәри үсеше һәм камилләшүе;

Арча муниципаль районында яшәүчеләрнең иҗади потенциалын булдыру һәм активлаштыру, иҗади сәләтләрне тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;

бөтен республика масштабында матди булмаган мәдәни мирасны саклау проблемасын хәл итү чаралары комплексын эшләү;

халык иҗатына ярдәм итү системасын, матди булмаган мәдәни мирас булдыру.

«2021 - 2025 елларга мәдәни-ял эшчәнлеген үстерү,
халык иҗатына ярдәм итү, Татарстан Республикасы халыкларының
матди булмаган мәдәни мирасын саклау,
торгызу һәм популярлаштыру»
ярдәмче программасына кушымта

«2021 - 2025 елларга мәдәни-ял эшчәнлеген үстерү, халык иҗатына ярдәм итү, Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасын саклау, торгызу һәм популярлаштыру» ярдәмче программасының төп чаралары

№	Эшләрнең эчтәлеге	Үтәү сроклары	Финанслау чыганаклары	Финанслауга ихтыяж, мең сум				
				2021 ел	2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1.	Район халык коллективларының гастроль эшчәнлегенә ярдәм итү	2021-2025	Җирле бюджет	60,0	65,0	65,0	65,0	65,0
2.	Семинарларда, киңәшмәләрдә, конференцияләрдә, мастер-классларда, квалификация күтәрү курсларында катнашу	2021-2025	Җирле бюджет	30,0	35,0	35,0	35,0	35,0
3.	Район мәдәният учреждениеләрен музыка кораллары, тавыш аппаратурасы, техник чаралар, сәхнә костюмнары белән тәэмин итү.	2021-2025	Җирле бюджет	200,0	200,0	250,0	250,0	250,0
4.	Мәдәният учреждениеләрен көзге-кышкы шартларда эшләүгә әзерләү	2021-2025	Җирле бюджет	50,0	60,0	60,0	60,0	60,0
5.	Район мәдәният учреждениеләрен янгынга каршы беренчел саклану чаралары (янгын сүндерү җайланмалары, янгын сүндерү щитлары өчен җиһаз) белән тәэмин итү	2021-2025	Җирле бюджет	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

6.	Гомумрайон мәдәни чараларын оештыру һәм үткәрү (Ватанны саклаучылар көне, Халыкара хатын-кызлар көне, Мәдәният хезмәткәрләре көне, Җиңү көне, Татарстан Республикасы көне, Гаилә көне, Өлкәннәр көне, Әниләр көне, Халыкара инвалидлар көне). Татарстан Республикасы халыкларының традицион мәдәниятен торгызу һәм үстерү буенча район смотр-конкурсларын һәм фестивальләрен оештыру, район оешмалары һәм предприятиеләре арасында үзешчән сәнгать смотрлары уздыру. Бөек татар шагыйре Габдулла Тукайның туган көненә багышланган бәйрәм чаралары, поэзия бәйрәмнәре үткәрү.	2021-2025	Җирле бюджет	3 500,0	3 500,0	3 500,0	3 500,0	3 500,0
7.	Россия Федерациясе төбәкләрендә "Сабантуй" милли бәйрәмен уздыруда катнашу	2021-2025	Җирле бюджет	2 500,0	2 500,0	2 500,0	2 500,0	2 500,0
			БАРЛЫГЫ	6 440,0	6 460,0	6 510,0	6 510,0	6 510,0

«2021 - 2025 елларга төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү» ярдәмче программасы

Ярдәмче программаның паспорты

Ярдәмче программаның исеме	«2021 - 2025 елларга төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү» (алга таба - Ярдәмче программа)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты
Ярдәмче программаны эшләүче	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитетының «Мәдәният идарәсе» МУ
Ярдәмче программаның максаты	Арча муниципаль районында төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү өчен шартлар тудыру
Ярдәмче программаның бурычлары	1. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының мәдәни-тарихи һәм мәдәни-инновацион үзәк буларак дәрәҗәсен арттыруга юнәлдерелгән төбәкара мәдәни хезмәттәшлеккә ярдәм итү 2. Арча муниципаль районында яшәүче халыкларның этномәдәни үзенчәлеген саклауга юнәлтелгән мәдәни акцияләр һәм чаралар уздыру буенча чаралар системасын булдыру. 3. Район халкы арасында түземлелек тәрбияләүгә юнәлдерелгән чаралар үткәрү
Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары	2021 - 2025 еллар
Ярдәмче программаны еллап финанслау күләмнәре	Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты исәбеннән 15512,1 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча: 2021 ел - 2 745,7 мең сум; 2022 ел - 3 191,6 мең сум; 2023 ел - 3 191,6 мең сум; 2024 ел - 3 191,6 мең сум; 2025 ел - 3 191,6 мең сум. Искәрмә: ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерында һәм тиешле финанс елына Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.
Ярдәмче программаның максатларын һәм бурычларын гамәлгә ашыруның көтелгән	Ярдәмче программа чараларын гамәлгә ашыру 2025 елга түбәндәгеләрне арттыруга ирешергә мөмкинлек бирәчәк: район халыкларының этномәдәни үзенчәлеген саклап

ахыргы нәтиҗәләре (нәтиҗәләрне бәяләү индикаторлары) һәм аның бюджет нәтиҗәлелеге күрсәткечләре	калуга юнәлтелгән мәдәни акцияләр һәм программалар санын 20 гә кадәр; дәүләт органнары, мәдәни-агарту учреждениеләре, милли-мәдәни берләшмәләр, шулай ук аерым гражданнар белән уртак проектлар саны 10 проектка кадәр; Россия төбәкләрендә татар халкының "Сабантуй" бәйрәмен үткәрү саны - 3.

I. Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру өлкәсенә гомуми характеристика, шул исәптән ул хәл итүгә юнәлдерелгән проблемалар

Арча муниципаль районы башкарма комитетының «Мәдәният идарәсе» МУ районда милләтара һәм конфессияара татулыкны саклап калу бурычларын хәл итү, халыкның рухи ихтыяҗларын канәгатьләндерү буенча максатчан эшчәнлек алып бара.

Арча муниципаль районы башкарма комитетының 2015 елның 26 июнендәге 664 номерлы карары белән «Мәдәният идарәсе» Арча муниципаль районы территориясендә мониторингның комплекслы системасы кысаларында мәгълүмат җыю, саклау, эшкәртү һәм анализлау өчен җаваплы структура буларак билгеләнде.

2020 елның I кварталына район халкы 51291 кеше яши, шуларның 47598 (92,8%), руслар - 3026 (5,9%). Идел буе халыклары вәкилләреннән район территориясендә чуашлар, удмуртлар, мордвалар, марилар яши, алар барысы 667 (1,3%) кеше.

Арча муниципаль районында конфессияләр буенча дини оешмаларның гомуми саны (өлеш): ислам - 87 (98%), православие - 2 (2%), башка конфессияләр юк.

Арча район Мәдәният йорты базасында “Татарстан Республикасының рус милли-мәдәни берләшмәсе” төбәк иҗтимагый оешмасының Арча бүлекчәсе эшли. Дәүләт милли сәясәтен гамәлгә ашыруда мәдәният учреждениеләре каршында эшләүче иҗат коллективлары актив катнаша: «Чордашлар» халык фольклор ансамбле, «Лейся, песня» рус вокаль-фольклор коллективы, «Русская песня» рус вокаль ансамбле, «Шишор» мари фольклор ансамбле, «Яшь йөрәкләр» татар вокаль ансамбле, керәшен фольклор коллективы һәм башкалар. Коллектив иҗат беренче чиратта туган телне пропагандалауга, милли гореф-гадәтләрне яңартуга, район территориясендә яшәүче халыкларның милли-мәдәни үсешенә ярдәм итүгә юнәлтелгән. Коллективлар райондагы барлык әһәмиятле мәдәни-массакүләм һәм иҗтимагый чараларда катнашалар, республика һәм бөтенроссия конкурсларында һәм фестивальләрендә катнашалар һәм дипломантлар булалар.

Районда “Нәүрүз”, “Сабантуй”, “Каз өмәсе”, “Аулак өй”, “Карга боткасы”, “Сөмбелә”, “Май чабу” халык бәйрәмнәрен, җәйге чорда “Авыл көне”, “Түгәрәк уен” фольклор бәйрәмнәрен уздыру күркәм гадәткә керде. Шәһәр чиркәвендә халык өчен “Раштуа” бәйрәме үткәрелә.

Ел саен район базасында “Безнең йорт - Татарстан” республика этномәдәни фестиваленең зона этабы уздырыла, анда татар, рус, мари, керәшен, удмурт

коллективлары катнаша.

Китапханә фонды 466711 данә китап бар, шул исәптән рус телендә – 240616 нөсхә, татар телендә - 225294 нөсхә, мари телендә - 680, башкорт телендә - 1, удмурт телендә- 1, инглиз телендә - 119 нөсхә. 2019 елда 12397 китап кайтты, шул исәптән рус телендә - 4879 нөсхә, татар телендә - 7513, инглиз телендә - 4, башкорт телендә - 1 нөсхә.

«Казан арты» тарихи-этнография музеенда 394 предмет булган 1 милли экспозиция тәкъдим ителә, шул исәптән татар халкыныкы - 352, рус - 9, удмурт - 1, мари халкыныкы - 32.

КДУ каршында 163 иҗат коллективы эшли, шул исәптән марилар - 1, керәшеннәр - 1, руслар - 3, татар коллективлары - 100 дән артык.

Татар халкының мәдәни үзенчәлеген саклап калуга, татар халкының мәдәниятен һәм сәнгатен пропагандалауга, аны тарихи ватаннан гомумроссия киңлекләренә актив кертүгә юнәлтелгән проектлар арасында Сабантуй халык бәйрәме аерым урын алып тора. Сабантуй Татарстан Республикасының уртак тырышлыгы һәм урыннарда эшләүче һәм әлеге бәйрәмнең әһәмиятен абруйлы һәм ышандырырлык итеп күрсәтә белүче татар иҗтимагый оешмаларының милли-мәдәни автономияләре ярдәмендә чикләрен киңәйтә. Арча муниципаль районында Сабантуй бәйрәме гомуми һәм миллщтара бәйрәмгә әверелде, үз мәйданына төрле милләт кешеләрен берләштерде. Традиция буенча бәйрәм кунакларын милли традицияләрдә бизәлгән татар, рус, мари һәм керәшен йортлары каршы ала, алар татар, мари, рус һәм керәшен халыкларының көнкүрешен чагылдыра, милли ризыклар, җырлар һәм биюләр тәкъдим итә.

Татарстан Республикасыннан читтә яшәүче ватандашларга ярдәм итү максатларында Мәдәният идарәсе Арча муниципаль районы Башкарма комитеты белән берлектә Россия Федерациясенең Пермь өлкәсенең Барда авылында татар халык бәйрәме Сабантуй үткәрелә.

Һәр ел саен мәдәният идарәсе район территориясендә яшәүче халыкларның милли мәдәниятләрен үстерү һәм саклап калу кысаларында район фестивальләре һәм конкурслары үткәрә.

II. Ярдәмче программаның максаты, бурычлары, ахыргы нәтиҗәләре һәм аны гамәлгә ашыру сроклары

Ярдәмче программаның максаты - Арча муниципаль районында төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү, Арча муниципаль районы территориясендә террорчылыкны һәм экстремистлыкны профилактикалау өчен шартлар тудыру.

Куелган максатка ирешү түбәндәге бурычларны гамәлгә ашыруны күздә тота:

1. Мәдәни-тарихи һәм мәдәни-инновацион үзәк буларак, Татарстан Республикасы Арча районы дәрәҗәсен күтәрүгә юнәлдерелгән төбәкара мәдәни хезмәттәшлеккә ярдәм итү.

2. Арча районында яшәүче халыкларның этномәдәни үзенчәлеген саклауга юнәлдерелгән мәдәни акцияләр һәм программалар уздыру буенча чаралар системасын булдыру;

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру срогы - 2021-2025 еллар.

III. Ярдәмче программаны ресурслар белән тәэмин итүне нигезләү

Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы бюджеты акчалары исәбеннән 15512,1 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча:

2021 ел - 2 745,7 мең сум;

2022 ел - 3 191,6 мең сум;

2023 ел - 3 191,6 мең сум;

2024 ел - 3 191,6 мең сум;

2025 ел - 3 191,6 мең сум.

Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерында һәм тиешле финанс елына Арча муниципаль районы бюджеты проектын формалаштырганда ел саен төгәлләштерелергә тиеш.

IV. Ярдәмче программаның социаль-икътисадый нәтиҗәлелеген бәяләү

Ярдәмче программаны гамәлгә ашырудан социаль-икътисадый файда Арча муниципаль районы мәдәният учреждениеләрен үз эченә алган төбәкара хезмәттәшлекне җайга салуның бердәм системасын булдырудан гыйбарәт. Әлеге процесста катнашучы мәдәният учреждениеләре түбәндәгеләрдә чагыла:

районда гына түгел, Татарстан Республикасында, Россия регионнарында милләтара мәдәни элемтәләрне киңәйтүдә;

районда яшәүче барлык милләтләр һәм халыклар вәкилләренең үзара аңлашуын һәм ихтирамын үстерүне тәэмин итә торган милләтара мәдәни алмашу һәм хезмәттәшлекнең төрле рәвешләренә ярдәм итүдә;

массакүләм чаралар уздыру барышында милләтара мөнәсәбәтләрне көйләүдә, төрле мәдәниятләрнең үзара хезмәттәшлегендә.

«2021 - 2025 елларга төбәкара
һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне
үстерү» ярдәмче программасына кушымта

«2021 - 2025 елларга төбәкара һәм милләтара мәдәни хезмәттәшлекне үстерү» ярдәмче программасының төп чаралары

№	Эшләрнең эчтәлеге	Үтәү сроклары	Финанслау чыганаклары	Финанслауга ихтыяҗ, мең сум				
				2021 ел	2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1.	Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәтен гамәлгә ашыру мәсьәләсе буенча авыл җирлекләре, башкарма комитет, социаль яклау, хокук саклау органнары, мәдәният учреждениеләре җитәкчеләре белән район семинар-киңәшмәләрен үткәрү	2021-2025	Җирле бюджет (финансламыйча оештыру характерындагы чаралар)	-	-	-	-	-
2.	Халыкара түземлелек көненә багышланган чаралар циклы	2021-2025	Җирле бюджет	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
3.	Ярдәмче программа куйган бурычларны үтәү кысаларында халыкара, бөтенроссия, төбәк конкурсларында, фестивальләрдә катнашу	2021-2025	Җирле бюджет	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4.	Арча муниципаль районында яшәүче халыкларның этномәдәни үзенчәлеген саклауга юнәлтелгән мәдәни акцияләр һәм чаралар үткәрү	2021-2025	Җирле бюджет	200,0	200,0	200,0	200,0	200,0
	БАРЛЫГЫ			320,0	320,0	320,0	320,0	320,0